

Jerzy Adamczyk

Organizacja katechezy w diecezji

Colloquia Theologica Ottoniana nr 2, 7-28

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ORGANIZACJA KATECHEZY W DIECEZJI

Jerzy Adamczyk¹

Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu

Wstęp

Papież Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Catechesi tradendae* pisał, że „Kościół jest przynaglany, aby zachował dla katechezy największe swe bogactwa, a mianowicie ludzi i siły, nie szczędząc żadnych starań, trudów i środków materialnych, aby lepiej ją organizować i kształcić tych, którzy będą jej odpowiednio służyć. Nie jest to ludzkie wyrachowanie, ale postawa wiary. Taka zaś postawa wiary odnosi się zawsze do wierności samego Boga, który nigdy nie odmawia odpowiedzi”².

Katecheza, która jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych, obejmującym przede wszystkim nauczanie doktryny chrześcijańskiej, przekazywane na ogół w sposób systematyczny i całościowy, dla wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego³, jest podstawową działalnością w życiu

¹ Ks. dr hab. Jerzy Adamczyk, prezbiter diecezji radomskiej, dr hab. nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, wykładowca prawa kanonicznego w WSD w Radomiu. Jest autorem opracowań z zakresu prawa małżeńskiego, hierarchicznego ustroju Kościoła, sakramentów świętych, miejsc świętych oraz nauczycielskiego urzędu Kościoła. Adres: Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu, ul. Młyńska 23/25, 26–600 Radom; e-mail: ksjerzyad@wp.pl.

² Joannes Paulus P.P. II, *Adhortatio Apostolica „Catechesi tradendae”*, 16.10.1979, nr 15, AAS 71 (1979), s. 1277–1340; tekst polski: W. Kubik (red.), *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. II, Warszawa 1985, s. 146–217 (dalej: CT).

³ Por. CT, nr 18; por. Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia „Christus Dominus”*, nr 14, AAS 58 (1966), s. 673–701; tekst polski: Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 236–258.

Kościółu partykularnego (diecezji). Aby formacja katechetyczna wiernych była skuteczna i osiągnęła swój cel, potrzebuje określonej organizacji.

Powstają w związku z tym pytania: jak powinna wyglądać organizacja katechizacji na poziomie diecezjalnym, aby była skuteczna? kto i w jakim zakresie jest za wspomnianą organizacją odpowiedzialny oraz jak należy przygotować katechetów?

Niniejsze przedłożenie będzie próbą odpowiedzi na postawione pytania. W tym celu zostanie ukazana najpierw rola biskupa diecezjalnego jako pierwszego odpowiedzialnego za nauczanie katechetyczne, a następnie instytucja diecezjalnego wydziału katechetycznego. Następnie omówię sprawy dostarczania pomocy katechetycznych oraz organizacji kształcenia katechetów.

1. Biskup pierwszym odpowiedzialnym za nauczanie katechetyczne

Biskupowi diecezjalnemu, który jest pierwszym katechetą, przysługuje najwyższe kierownictwo katechizacji, a jego najważniejszym zadaniem jest wzbudzać i podtrzymywać w diecezjach szczery zapał katechetyczny⁴. Według kan. 773 „własnym i poważnym obowiązkiem, zwłaszcza duszpasterzy, jest troska o katechizację ludu chrześcijańskiego, ażeby wiara wiernych przez przyjmowanie nauki i doświadczenie życia chrześcijańskiego stawała się żywa, wyraźna i czynna”. Według Kodeksu duszpasterze mają poważny obowiązek (*officium gravum*) nadzorowania katechetycznej formacji dorosłych i nieletnich⁵. W diecezji pierwszym duszpasterzem jest biskup. Troska o katechizację jest jego obowiązkiem własnym, to znaczy, że należy do jego urzędu, nawet jeśli nie jest on wyłącznie ograniczony do nauczania katechetycznego. „Katechezę powinni uważać za jedno z podstawowych zadań swej posługi biskupiej”⁶. Kan. 386 § 1 postanawia, że biskup diecezjalny ma obowiązek troszczyć się o to, by pilnie wypełniano przepisy kanonów, dotyczące posługi słowa, zwłaszcza homilii i nauczania katechetycznego, tak żeby wszystkim była przekazywana cała nauka chrześcijańska, bowiem „przez samą konsekrację biskupią otrzymują biskupi wraz z zadaniem uświęcania także zadanie nauczania i rządzenia”⁷.

⁴ Por. CT, nr 63; por. A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa. Nella legislazione attuale*, Roma 2001, s. 66.

⁵ Por. R. Barret, *The right to adequate catechesis as a fundamental right of the faithful*, „Apollinaris” 70 (1997), nr 1–2, s. 208.

⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, Warszawa 2001, nr 123, (dalej: DKKK); por. A. Urru, dz. cyt., s. 65.

⁷ Kan. 375 § 2; por. kan. 381 § 1.

Pierwszoplanową rolę biskupa w katechizacji diecezjalnej i jej organizacji potwierdzają inne dokumenty kanoniczne. Redaktorzy *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów* nazywają biskupa „odpowiedzialnym za katechizację diecezjalną” i przypominają, że „głównym zadaniem biskupa, obok nauczania, jest promowanie żywej i efektywnej katechezy. Żadna organizacja w Kościele nie może domagać się wyłączności do katechezy, dlatego tylko na biskupie ciąży odpowiedzialność za kształtowanie katechezy diecezjalnej”⁸. Podobnie deklaruje *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji* z 1997 roku, w którym czytamy: „wśród głównych obowiązków biskupich szczególne miejsce zajmuje głoszenie Ewangelii. [...] Biskupi są «pierwszymi katechetami». [...] Troska o katechizację powinna prowadzić biskupa do podjęcia «najwyższego kierownictwa katechizacji» w Kościele partykularnym”⁹, a także „we wspólnocie lokalnej, biskup przede wszystkim, wspomagany przez swoje prezbiterium, ponosi odpowiedzialność za troskę o katechezę”¹⁰.

José Fuentes zauważa, że choć wszyscy wierni mają w sobie właściwą odpowiedzialność za katechezę, to pasterze, święci szafarze, mają jako pierwsi obowiązek troszczyć się o nauczanie katechetyczne. Ten obowiązek duszpasterzy, zgodnie z kan. 773, trzeba zakwalifikować jako obowiązek ze sprawiedliwości (*ex iustitia*) dotyczący tych duchownych, którym powierzono szczególną *cura animarum*. Obowiązek ten winni spełniać wobec wiernych, którzy im podlegają, to znaczy, którzy zostali powierzeni ich trosce. Inni duchowni mają obowiązek katechizacji *ex caritate*¹¹. Troska biskupa diecezjalnego o nauczanie katechetyczne wynika ze sprawiedliwości, gdyż „wypełniając swoją pasterską posługę, winien on się troszczyć o wszystkich wiernych powierzonych jego pieczy”¹².

⁸ Congregatio pro Episcopis, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi*, 22.02.2004, Città del Vaticano 2004, nr 128; tekst polski: Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”*, Kielce 2005 (dalej: AS).

⁹ Congregazione per il Clero, *Direttorio Generale per la Catechesi*, 15.08.1997, Libreria Editrice Vaticana 1997, nr 222–223; tekst polski: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji*, Poznań 1998 (dalej: DOK).

¹⁰ Conferenza Episcopale Italiana, *Incontriamo Gesù. Orientamenti per l'annuncio e la catechesi in Italia*, 29.06.2014, nr 28, „Notiziario CEI” 48 (2014), nr 4, s. 198–289 (dalej: IG).

¹¹ *Comentario al can. 774*, w: A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña (eds.), *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, wyd. 3, t. 3, cz. I, Pamplona 2002, s. 134.

¹² Kan. 383 § 1. „Biskupi są pierwszymi katechetami w swej diecezji. Do ich głównych obowiązków należy głoszenie Ewangelii. [...] Katechezę powinni uważać za jedno z podstawowych zadań swej posługi biskupiej” (DKKK, nr 123). Biskup diecezjalny ma „pierwszorzędną odpowiedzialność [...] za katechezę” (DKKK, *Wstęp*). „Biskup odgrywa główną rolę w stosunku do głoszenia i katechezy” (IG, nr 65).

Zgodnie z kan. 774 § 1 troska o katechezę, pod kierownictwem prawowitej władzy kościelnej, należy do wszystkich członków Kościoła, w części każdemu właściwej. Tak więc również biskup diecezjalny jest odpowiedzialny za katechizację w diecezji *sub moderamine legitimae ecclesiasticae auctoritatis*. Winien zachowywać przepisy wydane przez Stolicę Apostolską¹³. „Na biskupie ciąży odpowiedzialność za kształtowanie katechezy diecezjalnej, według norm i zasad wydanych przez Stolicę Apostolską, z uwzględnieniem różnych sposobów katechizacji odpowiadających potrzebom wiernych”¹⁴.

Tak więc biskup diecezjalny jawi się jako główny organizator katechizacji w Kościele partykularnym. Jego staranie o dobrą organizację katechizacji powinno prowadzić go do „zapewnienia w swoim Kościele faktycznego pierwszeństwa czynnej i skutecznej katechezy, która obejmie «ludzi, pomoce i urzędnienia, a także konieczne fundusze»”¹⁵. Ma to czynić, czuwając, aby „pilnie wypełniano przepisy kanonów, dotyczące posługi słowa, zwłaszcza homilii i nauczania katechetycznego, tak żeby wszystkim była przekazywana cała nauka chrześcijańska”¹⁶.

Innym obowiązkiem biskupa w kwestii organizacji nauczania katechetycznego jest koordynacja całej pracy katechetycznej i egzekwowanie przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską. Ma on czuwać, aby „pilnie wypełniano przepisy kanonów, dotyczące posługi słowa, zwłaszcza [...] nauczania katechetycznego”¹⁷ oraz zachowywać przepisy wydane przez Stolicę Apostolską¹⁸. Autorzy *Direttorio Generale per la Catechesi* przypominają, że „koordynacja katechezy

¹³ Por. kan. 775 § 1, kan. 777; por. J. Fuentes, *Comentario al can. 775*, w: A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña (eds.), *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, wyd. 3, t. 3, cz. I, Pamplona 2002, s. 141.

¹⁴ AS, nr 128; por. A. Urru, dz. cyt., s. 66.

¹⁵ DOK, nr 223.

¹⁶ Kan. 386 § 1.

¹⁷ Tamże; por. Sacra Congregatio Concilii, *Lettera circolare*, 28.08.1924, f), w: X. Ochoa (ed.), *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, vol. I, Roma 1966, col. 714–716. Kongregacja przypomina ordynariuszom o konieczności przestrzegania wymagań kanonicznych w nauczaniu katechetycznym w parafiach, któremu w stosunku do nauczania religii w szkołach publicznych trzeba zawsze dawać większe znaczenie i impuls. Warto dodać, że okólnik ten jest źródłem kan. 775, § 1. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, *Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Fontium annotatione et indice analitico-alphabetico auctus*, Libreria Editrice Vaticana 1989, przyp. do kan. 775 § 1.

¹⁸ Por. kan. 775 § 1. Sprawami nauczania katechetycznego na szczeblu centralnym zajmuje się aktualnie Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji. Benedictus PP. XVI, *Litterae Apostolicae motu proprio datae „Fides per doctrinam”*, 16.01.2013, AAS 105 (2013), s. 136–139. Do niedawna katecheza podlegała Kongregacji ds. Duchowieństwa. Joannes Paulus P.P. II, *Constitutio Apostolica „Pastor Bonus”*, 28.07.1988, art. 94, AAS 80 (1988), s. 841–912; por. DOK, nr 270–271.

jest ważnym zadaniem w ramach Kościoła partykularnego. Może ona być rozważana: w ramach samej katechezy, wśród jej rozmaitych form kierujących się do różnych grup wiekowych i środowisk społecznych; w odniesieniu do związków, jakie katecheza posiada z innymi formami posługi słowa oraz z innymi działaniami ewangelizującymi. Koordynacja katechezy nie jest faktem wyłącznie strategicznym, nastawionym na większą skuteczność działalności ewangelizacyjnej, ale posiada głębszy wymiar teologiczny. Działalność ewangelizacyjna powinna być dobrze koordynowana, ponieważ zmierza do jedności wiary, która podtrzymuje wszystkie działania Kościoła¹⁹. Chodzi więc o „koordynację wewnętrzną katechezy, aby Kościół partykularny służył jej w sposób jednorodny i spójny; o więź między akcją misyjną i działaniem katechumenalnym, o konieczność należyte koordynowanego duszpasterstwa wychowania wobec samych wychowawców, którzy zwracają się do dużej liczby adresatów, przede wszystkim do dzieci i dorastającej młodzieży”²⁰.

Z kolei innym zadaniem biskupa diecezjalnego w jego trosce o organizację katechizacji jest wydawanie norm odnośnie do katechezy przy zachowaniu przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską²¹. W sposób szczególny winien on wydawać normy dotyczące katechizacji parafialnej²².

Biskup ma następnie czuwać „nad jakością tekstów i pomocy, które mają być wykorzystywane [w katechezie]”²³ oraz by dostarczane pomoce katechetyczne były „odpowiednie”²⁴, czyli „które wydają się bardziej skuteczne do

¹⁹ Nr 272.

²⁰ Por. DOK, nr 273.

²¹ Por. kan. 775 § 1. W schemacie księgi III z 1977 roku był zapis: „uwzględniając normy wydane przez Konferencję Biskupią, biskup diecezjalny obowiązany jest wydać przepisy, mające na uwadze przekazywanie wiernym nauki chrześcijańskiej”. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema canonum libri III „De ecclesiae munere docendi”*, can. 27, Città del Vaticano 1977; tekst polski: „Posoborowe Prawodawstwo Kościelne”, t. 11, z. 1, nr 21077–21259, s. 286–328. Natomiast w *Schema Codicis Iuris Canonici* (Libreria Editrice Vaticana 1980, can. 730 § 1) i w *Codex Iuris Canonici, Schema novissimum iuxta placita Patrum Commissionis emendatum atque Summo Pontifici praesentatum* (Typis Polyglottis Vaticanis 1982, can. 775 § 1) oraz w obowiązującym KPK biskup ma uwzględniać normy Stolicy Apostolskiej.

²² „Uwzględniając normy wydane przez biskupa diecezjalnego, proboszcz ma w szczególności sposób troszczyć się [...]” (kan. 777).

²³ DOK, nr 223; por. kan. 823 § 1; por. kan. 779.

²⁴ Por. kan. 775 § 1. W schemacie księgi III z 1977 roku był zapis: „w jej [katechezy] przekazywaniu należy zastosować wszystkie możliwe środki, pomoce dydaktyczne oraz środki społecznego przekazu, które wydadzą się bardziej skuteczne, ażeby wierni w sposób odpowiadający ich mentalności, dostosowany do warunków życia, pojętności i wieku pełniej przyswoili sobie naukę chrześcijańską i lepiej układali według niej swoje życie” (*Schema canonum libri III „De ecclesiae munere docendi”* [1977], can. 31); por. *Schema Codicis Iuris Canonici* (1980), can. 734; *Schema novissimum*, can. 779.

tę, by wierni, w sposób dostosowany do ich charakteru, możliwości, wieku oraz warunków życia, mogli głębiej poznać naukę katolicką i lepiej według niej układać życie²⁵. Chodzi tu o katechizmy oficjalne, czyli takie, które biskup lub Konferencja Biskupów uznaje za własne²⁶, i inne narzędzia robocze do celów katechetycznych²⁷. Gdy idzie o narzędzia katechetyczne, to zaliczamy do nich: instrukcje konferencji biskupich, programy, katechizmy, teksty dydaktyczne, podręczniki dla katechetów, pomoce audiowizualne, środki masowego przekazu, nauczanie programowane²⁸.

Biskup ma także troszczyć się o „stosowne przygotowanie katechetów do ich zadań, tak żeby mieli dokładną znajomość nauki Kościoła oraz zasad psychologii, a wiedzę pedagogiczną aby opanowali teoretycznie i praktycznie”²⁹.

Do biskupa należy również „ustalić w diecezji całościowy, szczegółowy i spójny program katechezy, który by odpowiadał na prawdziwe potrzeby wiernych i który byłby odpowiednio usytuowany w diecezjalnych planach duszpasterskich. Realizacja takiego programu może być skoordynowana z planami Konferencji Episkopatu”³⁰. Konkretny i spójny diecezjalny program katechetyczny jest „całościową ofertą katechetyczną Kościoła partykularnego, który w sposób systematyczny, spójny i skoordynowany integruje różne procesy katechetyczne proponowane przez diecezję dla adresatów będących w różnym wieku”³¹.

Biskup diecezjalny w razie potrzeby winien się postarać o przygotowanie i aprobowanie katechizmu, jak również tekstów katechetycznych dostosowanych do różnego wieku i warunków kulturowych, oraz zarządzić, aby były one wykorzystywane w katechezie urzędowej w diecezji³². Trzeba dodać, że chodzi tu o katechizmy oficjalne, to znaczy takie, które biskup diecezjalny uznaje za

²⁵ Kan. 779.

²⁶ KPK, kan. 827 § 1.

²⁷ DOK, nr 131, przyp. 31; *Directorium Catechisticum Generale*, 11.04.1971, nr 116, 119, Libreria Editrice Vaticana 1971; tekst polski „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 63 (1973), nr 2, s. 37–112 (dalej: DCG).

²⁸ DCG, nr 116–124; DOK, nr 283.

²⁹ DOK, nr 223; por. kan. 780.

³⁰ DOK, nr 223.

³¹ Tamże, nr 274.

³² Por. kan. 775 § 1; por. DOK, nr 118, 284. Katechizm diecezjalny, w przeciwieństwie do katechizmów wydanych przez Konferencję Episkopatu dla własnego terytorium, nie wymaga uprzedniej aprobaty Stolicy Apostolskiej. Por. kan. 775 § 2; J. Fuentes, dz. cyt., s. 143. W sprawie aprobaty i używania katechizmów trzeba, oprócz przepisów kan. 775 § 1, mieć na uwadze odpowiedź Świętej Kongregacji Nauki Wiary z 7 lipca 1983 roku – AAS 75 (1984), s. 45–52.

własne³³. Zachętą i pomocą do opracowania katechizmów lokalnych, przystosowanych do różnorodnych środowisk i kultur, a jednocześnie dbających o zachowanie jedności wiary oraz o wierność nauce katolickiej jest *Katechizm Kościoła katolickiego*. Katechizmy lokalne, opracowane lub zatwierdzone przez biskupów diecezjalnych, są cennymi narzędziami katechizacji³⁴. Omawiany tu katechizm diecezjalny ma charakteryzować się trzema zasadniczymi elementami: jego charakter ma być oficjalny, ma przedstawiać organiczną i podstawową syntezę wiary oraz wraz z Pismem Świętym ma być podany jako punkt odniesienia dla katechezy³⁵. „Charakter oficjalny tego katechizmu opiera się na rozróżnieniu jakościowym stosunku do innych pomocy, użytecznych w pedagogii katechetycznej (teksty dydaktyczne, katechizmy nieoficjalne, przewodniki dla katechetów...)”³⁶.

Wreszcie zadaniem biskupa diecezjalnego jest popieranie i koordynacja poczynań katechetycznych³⁷. Trzeba zauważyć, że w ramach koordynacji całej pracy katechetycznej i egzekwowania przepisów ustanowionych przez Stolicę Apostolską oraz popierania i koordynacji poczynań katechetycznych biskupi kierują katechizacją urzędową w diecezji, w sposób szczególnie parafialną; sprawują właściwą kontrolę nad katechizacją tych, którzy nauczają publicznie, jak również w przypadku katechizacji, którą realizują członkowie instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostolskiego w ich dziełach apostolskich; koordynują działalność katechetyczną w diecezji poprzez diecezjalny urząd katechetyczny; czuwają, aby każda inicjatywa katechetyczna była inspirowana przez autentycznego ducha katolickiego³⁸.

2. Kuria diecezjalna

W wewnętrznej organizacji diecezji – jako Kościoła partykularnego – istotną rolę pełni kuria diecezjalna, świadcząc pomoc biskupowi diecezjalnemu „w zarządzaniu całą diecezją, zwłaszcza w kierowaniu działalnością pasterską w administrowaniu diecezją i w wykonywaniu władzy sądowniczej”³⁹. Zadania te kuria

³³ Por. DOK, nr 131, przyp. 31.

³⁴ Tamże. „Katechizmy lokalne mogą mieć charakter diecezjalny, regionalny lub narodowy” (DOK, nr 135).

³⁵ Por. DOK, nr 132.

³⁶ Tamże.

³⁷ Kan. 775 § 1.

³⁸ Por. J. Fuentes, dz. cyt., s. 141–142.

³⁹ Kan. 469.

diecezjalna realizuje przez odpowiednie instytucje i osoby wchodzące w jej skład. Kuria diecezjalna jest więc głównym instrumentem biskupa w zarządzaniu diecezją. Instytucja ta, oprócz zadań z zakresu władzy wykonawczej i sądowniczej, pełni też funkcje pastoralne i studyjne. Opracowuje plany działalności duszpasterskiej w diecezji, które z kolei biskup diecezjalny analizuje wspólnie z kolegialnymi organami doradczymi (rada kapłańska, rada duszpasterska), a następnie czuwa nad wprowadzaniem ich w życie w całym kościele partykularnym⁴⁰.

KPK wskazuje na takie organy i urzędy, które powinny istnieć w każdej kurii biskupiej, oraz takie, których powołanie pozostawia swobodnemu uznaniu poszczególnych biskupów. Biskup diecezjalny w pewnej mierze może więc ten model kurii diecezjalnej, jaki został określony w Kodeksie, dostosowywać do własnych potrzeb i możliwości.

Tak więc w skład każdej kurii diecezjalnej obowiązkowo powinni wchodzić: wikariusz generalny, wikariusz sądowy, ekonom diecezjalny i rada do spraw ekonomicznych, kanclerz i notariusze⁴¹.

Odnosnie do fakultatywnych organów i urzędów kurii biskupiej J. Krukowski pisze: „natomiast do swobodnego uznania biskupów poszczególnych diecezji ustawodawca kodeksowy pozostawia ustanowienie: rady biskupiej, moderatora kurii, wikariusza biskupiego, rady do rozstrzygania sporów administracyjnych, wydziałów lub referatów duszpasterskich, komisji”⁴². Według cytowanego kanonisty wszystkie wydziały czy referaty duszpasterskie Kodeks pozostawia do swobodnego uznania biskupów poszczególnych diecezji. Czy tak jest rzeczywiście? Pytanie to jest uzasadnione w kontekście rozważań niniejszego artykułu, gdyż biskup koordynuje działalność katechetyczną w diecezji poprzez referat (wydział) katechetyczny (*Officium catechisticum*). Czy wspomniany wydział w strukturze kurii biskupiej jest obowiązkowy, czy jak chce J. Krukowski, fakultatywny, zależny od uznania biskupa diecezjalnego?

Redaktorzy *Direttorio Generale per la Catechesi* przypominają, że „referat katechetyczny (*Officium catechisticum*) został ustanowiony we wszystkich diecezjach dekretem *Provido sane*⁴³. Podobnie czyni to *Directorium Catechisticum*

⁴⁰ Por. J. Krukowski, *Komentarz do kan. 469–481*, w: tenże (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. 2. Ks. II (1). Lud Boży*, Poznań 2005, s. 346.

⁴¹ Por. tamże.

⁴² Tamże.

⁴³ *Sacra Congregatio Concilii, Decretum „Provido sane consilio”* 12.01.1935, pars III, nr 1, s. 151, AAS 27 (1935), s. 145–154; DOK, nr 265, przyp. 1; DOK przywołuje w tym przypisie także kan. 775 § 1.

Generale: „dekretem *Provido sane* został ustanowiony diecezjalny Referat Katechetyczny, którego zadaniem jest kierowanie całą działalnością katechetyczną”⁴⁴.

Sacra Congregatio Concilii w dekrete *Provido sane consilio* postanowiła, że „podobnie jak to ma miejsce we Włoszech, przewidziany przez list tej Świętej Kongregacji z 12 grudnia 1929 r. diecezjalny urząd katechetyczny, ordynariusze miejsca [...] ustanawiają, który to urząd pod ich przewodnictwem, kieruje katechizacją w całej diecezji”⁴⁵. Zadania wspomnianego urzędu mają trzy cele: popierać i regulować religijne kształcenie ludu, odpowiadać na nowe potrzeby nauczycieli religii w szkołach oraz organizować kursy przygotowujące katechetów i nauczycieli religii⁴⁶.

W późniejszych dyspozycjach prawnych, nawiązując do dekretu *Provido sane Consilio*, władza kościelna potwierdzała konieczność powoływania diecezjalnych wydziałów katechetycznych. *Directorium Catechisticum Generale* przypominało: „Każda diecezja musi posiadać własny Referat Katechetyczny”⁴⁷. Podobnie *Direttorio Generale per la Catechesi*: „Organizacja duszpasterstwa katechetycznego ma za punkt odniesienia biskupa i diecezję. Referat katechetyczny (*Officium catechisticum*) jest «narzędziem, którym posługuje się biskup – głowa wspólnoty i wykładowca nauki – dla kierowania całą działalnością katechetyczną w diecezji». Katecheza jest działalnością tak podstawową w życiu Kościoła partykularnego, że «każda diecezja musi posiadać własny referat katechetyczny»”⁴⁸.

Dyrektorium *Incontriamo Gesù. Orientamenti per l'annuncio e la catechesi in Italia* postanawia, że „żaden Kościół miejscowy nie może być pozbawiony swojego urzędu katechetycznego”⁴⁹, natomiast redaktorzy *Dyrektorium katechetyczne*

⁴⁴ DCG, nr 126.

⁴⁵ *Provido sane consilio*, pars III, nr 1, s. 151. Postanowienie o tworzeniu w każdej diecezji urzędu katechetycznego jest jednym z najstarszych postanowień w najnowszej historii Kościoła katolickiego. Ustanowiony we Włoszech przez Sacra Congregatio Concilii okólnikiem z 12 grudnia 1929 roku, został przez tę samą Kongregację, dekretem *Provido sane* z 12 stycznia 1935 roku, rozciągnięty na wszystkie diecezje Kościoła katolickiego. Jednym z pierwszych diecezjalnych urzędów katechetycznych był urząd utworzony w Bari 13 kwietnia 1930 roku. M. Semeraro, *Per leggere gli Orientamenti*, „Il Regno – documenti” 59 (2014), nr 13, s. 391.

⁴⁶ Por. *Provido sane consilio*, pars III, nr 1, a-c, s. 151.

⁴⁷ DCG, nr 126; por. J. Tobin, *The diocesan Bishop a Catechist*, „Studia Canonica” 18 (1984), nr 2, s. 408.

⁴⁸ DOK, nr 265, 267. Autorzy powołują się na nr 126 DCG. Przypis do tego numeru jest następujący: „DCG (1971) 126. Referat katechetyczny (*Officium catechisticum*) został ustanowiony we wszystkich diecezjach dekretem *Provido sane* – Św. Kongregacja Soboru, dekret *Provido sane* (12.01.1935): AAS 27 (1935) 151; por. także KPK, kan. 775 § 1”. DOK, nr 265, przyp. 1. W tekście włoskim przyp. 287.

⁴⁹ IG, nr 88.

Kościola Katolickiego w Polsce przypominają, że „swoje zadania i obowiązki w odniesieniu do katechezy biskup sprawuje poprzez referat katechetyczny kurii biskupiej, zwany w niektórych diecezjach wydziałem katechetycznym, wydziałem nauki katolickiej, wydziałem duszpasterstwa dzieci i młodzieży albo jeszcze inaczej”⁵⁰.

W schemacie księgi III Kodeksu z 1977 roku znajduje się zapis: „w każdej diecezji musi być referat (wydział) katechetyczny”⁵¹. Jednak już w schematach do KPK z 1980 roku⁵² i z 1982 roku⁵³, jak i w obowiązującym Kodeksie, nie ma wzmianki o wydziale katechetycznym⁵⁴. J. Tobin nazywa ten brak „wątpliwym pominięciem” (*A questionable omission*). Autor ten pisze, że opuszczenie dyspozycji kan. 27 § 2 schematu z 1977 roku w Kodeksie musi być widziane jako poważna strata, która może utrudniać posługę katechezy w pewnych obszarach, chociaż niektórzy komentatorzy wskazują, że wspomniane opuszczenie zostawia po prostu obowiązek powołania referatu wyłącznie biskupowi diecezjalnemu. Jednak wszystkie dokumenty Stolicy Apostolskiej, począwszy od *Provido sane*, usilnie przynaglają biskupów diecezjalnych do ustanowienia właściwej i skutecznej organizacji katechezy⁵⁵.

W adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae* papież Jan Paweł II zaleca biskupom, aby przyjmując podstawową odpowiedzialność za katechezę w diecezji, utworzyli urząd koordynujący. „Waszym najważniejszym zadaniem jest wzbudzać i podtrzymywać w diecezjach szczerzy zapał katechetyczny: chodzi oczywiście o zapał wszczepiony w odpowiednie i skuteczne struktury, obejmujące i wspomagające ludzi, pomoce i urzędnienia a także konieczne fundusze”⁵⁶.

J. Tobin pisze, że argumentacja, iż konieczność istnienia urzędu katechetycznego w każdej diecezji jest przesadą, świadczy o niezrozumieniu pierwszeństwa katechezy w życiu i misji Kościoła, gdyż bez takiego biura działalność koordynująca biskupa byłaby poważnie utrudniana. Właśnie musi być w każdej diecezji jakaś osoba (osoby) szczególnie kompetentna, wyznaczona przez biskupa, aby

⁵⁰ DKKK, nr 137.

⁵¹ Schema canonum libri III *De ecclesiae munere docendi* (1977), can. 27 § 2.

⁵² Zob. kan. 730.

⁵³ Zob. kan. 775.

⁵⁴ Por. J. Tobin, dz. cyt., s. 407; por. P. Urso, *Il ministero della parola divina: predicazione e catechesi (cann. 756–780)*, w: *La funzione di insegnare della Chiesa, pod red. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico*, Milano 1994, s. 45.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ CT, nr 63.

promować i koordynować katechezę oraz współpracować z podobnymi organizacjami w regionie⁵⁷.

Można oczywiście wskazywać, że zasada podana w kan. 775 § 1, iż biskup diecezjalny winien zachowywać przepisy wydane przez Stolicę Apostolską, może oznaczać, że przez wspomniane opuszczenie kwestii *Officium catechisticum* prawodawca odsyła do *Directorium Catechisticum Generale*, w którym zdecydowanie nalega się na potrzebę istnienia urzędu katechetycznego w każdej diecezji. Ten argument ma pewną wartość i może być sposobem ominięcia tego opuszczenia. Jednak z powodu braku wyraźnego kanonu traktującego o diecezjalnym urzędzie katechetycznym kwestia jego istnienia może być postrzegana przez niektórych interpretatorów prawa jako nieistotna⁵⁸.

Trzeba zauważyć, że Kodeks Kanonów Kościołów wschodnich wziął pod uwagę niezmiennie stanowisko Stolicy Apostolskiej w sprawie *Officium catechisticum*, uznając potrzebę eparchialnego urzędu katechetycznego, poprzez który biskup kierowałby nauczaniem katechetycznym w diecezji. „Do biskupa eparchialnego należy z największą troską podejmowanie, kierowanie i rządzenie nauczaniem katechetycznym we własnej eparchii. W tym celu w kurii eparchialnej powinno istnieć eparchialne centrum katechetyczne”⁵⁹.

Trzeba więc skonkludować, że w każdej diecezji referat katechetyczny jest obowiązkowy. Potwierdza to nie tylko doktryna kanoniczna⁶⁰, ale nade wszystko *Direttorio Generale per la Catechesi* (opublikowanego po promulgacji KPK)⁶¹, gdzie w przypis do nr 265 brzmi: „DCG (1971) 126. Referat katechetyczny (*Officium catechisticum*) został ustanowiony we wszystkich diecezjach dekretem *Provido sane*: Św. Kongregacja Soboru, dekret *Provido sane* (12 stycznia 1935): AAS 27 (1935) 151; por. także KPK, kan. 775 § 1”. A więc kan. 775 § 1, w myśl którego „przy zachowaniu przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską zadaniem biskupa diecezjalnego jest wydawanie norm odnośnie do katechez i troska o dostarczenie odpowiednich pomocy katechetycznych, w razie potrzeby również przygotowanie katechizmu, a także popieranie i koordynacja poczynąń kateche-

⁵⁷ J. Tobin, dz. cyt., s. 409.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Kan. 623 § 1–2; por. J. Tobin, dz. cyt., s. 409.

⁶⁰ A. Urru, *La funzione di insegnare della Chiesa*, dz. cyt., s. 66; J. Fuentes, dz. cyt., s. 141. P. Urso cytuje wypowiedź, której autorem jest T. Bertone: „milczenie Kodeksu [w sprawie urzędu katechetycznego] nie może być interpretowane jako odwołanie dyspozycji [DCG, nr 126]” (P. Urso, dz. cyt., s. 45).

⁶¹ „Katecheza jest działalnością tak podstawową w życiu Kościoła partykularnego, że każda diecezja musi posiadać własny Referat katechetyczny” (DOK, nr 267).

tycznych”, zobowiązuje biskupa diecezjalnego do powołania w jego kurii *Officium catechisticum*. Za obowiązywalnością referatu katechetycznego w każdej diecezji na podstawie kan. 775 § 1 świadczą źródła do tego paragrafu, w których wyraźnie wymaga się istnienia tego urzędu⁶².

Skoro *Officium catechisticum* jest obowiązkowe w każdej diecezji, to jakie ma pełnić on zadania? Według dekretu *Provido sane consilio* urząd ten ma czuwać: aby w parafiach, na uczelniach i w kolegiach uczyły osoby odpowiednie, dokładnie wykładając doktrynę chrześcijańską według tradycyjnej (ustalonej) metody Kościoła; aby w ustalonych okresach odbywały się kongresy katechetyczne i inne spotkania odnoszące się do wychowania religijnego, mające na celu dyskusję i studia na temat metod najlepiej odpowiadających katechizacji; aby corocznie odbywały się specjalne kursy religii przygotowujące uczących doktryny chrześcijańskiej w szkołach parafialnych i w publicznych do wykonywania swoich zadań z większą erudycją i doskonałością⁶³.

Według *Directorium Catechisticum Generale* „Referat Katechetyczny diecezjalny winien obejmować zespół osób, posiadających właściwą kompetencję. Zakres i różnorodność problemów, nad którymi trzeba się zastanawiać, domaga się rozłożenia odpowiedzialności na wiele osób naprawdę biegłych. Referat diecezjalny winien również popierać i kierować pracą tych organizacji (jak np.: parafialny ośrodek katechetyczny, bractwo nauki chrześcijańskiej itd.), które są jakby podstawowymi komórkami działalności katechetycznej. Referat Katechetyczny Kurii Diecezjalnej jest narzędziem, którym posługuje się biskup – głowa wspólnoty i wykładowca nauki – dla kierowania całą działalnością katechetyczną w diecezji”⁶⁴.

Z kolei *Direttorio Generale per la Catechesi* odnośnie do zadań omawianego referatu postanawia: „Do najważniejszych zadań diecezjalnego referatu katechetycznego należy:

- a) analiza sytuacji diecezjalnej odnośnie do wychowania wiary. W tej analizie należałoby sprecyzować, między innymi, realne potrzeby diecezji w stosunku do praktyki katechetycznej;

⁶² Jako źródła kan. 775 § 1 wymienia się: *Decretum Provido sane Consilio*, DCG, nr 126, CT, nr 63. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, *Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Fontium annotatione et indice analitico-alphabetico auctus*, Libreria Editrice Vaticana 1989, przyp. do kan. 775 § 1.

⁶³ *Decretum „Provido sane Consilio”*, pars III, 1, a-c.

⁶⁴ DCG, nr 126.

- b) opracowanie programu działania, który wskaże jasne cele, zaproponuje kierunki i ukaże konkretne działania;
- c) pomoc katechetom i ich formowanie. W tym celu należy założyć ośrodki, które uważa się za bardziej odpowiednie;
- d) opracowanie lub przynajmniej wskazanie parafiom i katechetom narzędzi koniecznych dla ich pracy katechetycznej: katechizmy, dyrektoria, programy dla różnych grup wiekowych, przewodniki dla katechetów, materiały dla katechizowanych, środki audiowizualne [...];
- e) rozwijanie i popieranie instytucji ściśle katechetycznych w diecezji (katechumenat chrzcielny, katecheza parafialna, grupa odpowiedzialnych za katechezę), które są jakby «podstawowymi komórkami» działalności katechetycznej;
- f) troska przede wszystkim o polepszenie zasobów osobowych i materialnych na poziomie diecezjalnym, parafialnym, jak również dekanalnym;
- g) współpraca z referatem ds. liturgii, z uwzględnieniem jej istotnego znaczenia dla katechezy, a w szczególności dla katechezy wtajemniczająco-katechumenalnej⁶⁵.

Według dyrektorium katechetycznego Kościoła we Włoszech *Incontriamo Gesù. Orientamenti per l'annuncio e la catechesi in Italia* diecezjalny wydział katechetyczny ma za zadanie: dokonać analizy sytuacji w diecezji odnośnie do wychowania wiary i sprecyzować między innymi realne potrzeby diecezji w stosunku do praktyki katechetycznej; opracować program działania, w ścisłej łączności ze wskazówkami biskupa, który wskaże jasne cele, zaproponuje kierunki i ukaże konkretne działania; wspierać i formować katechetów, podtrzymując, w duchu pomocniczości, różne inicjatywy na poziomie diecezjalnym, dekanalnym, parafialnym; opracować własne lub przynajmniej wskazać parafiom i katechetom narzędzia konieczne dla ich pracy katechetycznej: katechizmy, dyrektoria, programy dla różnych grup wiekowych, przewodniki dla katechetów, materiały i różne pomoce; powoływać i popierać instytucje ściśle katechetyczne w diecezji: katechumenat chrzcielny, katecheza parafialna, grupa odpowiedzialnych za katechezę, kultywować ścisłą współpracę z regionalną koordynacją katechezy i z Narodowym Urzędem Katechetycznym.

Ponadto wydział katechetyczny pod nadzorem biskupa winien koordynować prace prowadzące do zredagowania albo aktualizacji diecezjalnego programu

⁶⁵ DOK, nr 266.

katechetycznego, rozumianego jako całościowa oferta katechetyczna Kościoła partykularnego, który w sposób systematyczny, spójny i skoordynowany integruje różne procesy katechetyczne proponowane przez diecezję dla adresatów będących w różnym wieku. W tym celu będzie musiał korzystnie współpracować z organizmami odpowiedzialnymi w diecezji za liturgię, duszpasterstwo rodzin, duszpasterstwo młodzieży, migrantów, miłosierdzia i środków komunikacji⁶⁶.

Według *Dyrektorium katechetycznego Kościoła Katolickiego w Polsce* referat katechetyczny działa zgodnie ze statutem nadanym przez biskupa diecezjalnego. Do jego zadań należy przede wszystkim: nadzór merytoryczny i metodyczny nad katechetami, sprawy personalne i organizacyjne dotyczące katechezy zarówno w szkole, jak i w parafii, koordynacja szkolnego nauczania religii z katechezą sakramentalną w parafiach, nadzór nad realizacją w parafiach planu katechetycznego diecezji, uwzględniającego również katechezę dorosłych, nadzór nad organizacją rekolekcji dla dzieci i młodzieży, inspirowanie działań duszpastersko-katechetycznych w diecezji, organizacja kształcenia i doksztalcania katechetów, wykonywanie innych zadań zleconych przez biskupa diecezjalnego⁶⁷.

Oprócz referatu katechetycznego istotnym faktorem organizacji katechizacji w diecezji jest możliwość powołania wikariusza biskupiego ds. katechizacji. Kodeks Prawa Kanonicznego, promulgowany przez papieża Jana Pawła II 25 stycznia 1983 roku, upoważnia biskupa diecezjalnego do powołania nowego współpracownika w Kościele partykularnym – wikariusza biskupiego, który partycypuje we władzy biskupa diecezjalnego w kierowaniu diecezją. „Ilekcio domaga się tego sprawny zarząd diecezją, biskup diecezjalny może ponadto mianować jednego lub kilku wikariuszy biskupich, którzy by w określonej części diecezji lub w oznaczonym zakresie spraw albo w odniesieniu do wiernych jakiegoś obrządku względnie do pewnej grupy osób, posiadali taką samą władzę zwyczajną, jaka na mocy prawa powszechnego przysługuje wikariuszowi generalnemu”⁶⁸. Zakres kompetencji wikariusza biskupiego może być określany według trzech kryteriów: kryterium terytorialnego, kryterium personalnego, kryterium rzeczowego⁶⁹. Urząd wikariusza ds. katechizacji objęty byłby kryterium rzeczowym. Skoro katechizacja jest własnym i poważnym obowiązkiem, zwłaszcza duszpasterzy⁷⁰

⁶⁶ IG, nr 88.

⁶⁷ DKKK, nr 137.

⁶⁸ Kan. 476; por. AS, nr 179.

⁶⁹ Por. K. Orzeszyna, *Kompetencje wikariusza biskupiego*, w: J. Krukowski, K. Warchałowski (red.), *Struktura i zadania kurii diecezjalnej*, Warszawa 2003, s. 78.

⁷⁰ Por. kan. 773.

(biskupa diecezjalnego), skoro zadaniem biskupa diecezjalnego jest popieranie i koordynacja poczynań katechetycznych⁷¹, to jak najbardziej, zwłaszcza w diecezjach większych, może zaistnieć potrzeba powołania wikariusza biskupiego odpowiedzialnego za sprawy katechetyczne. „Mianując wikariusza biskupiego, biskup wyraźnie określi zakres jego władzy, unikając w ten sposób nakładania się kompetencji lub, co gorsza, niepewności mianowanego lub wiernych”⁷².

Niewątpliwie ważnym gremium pomagającym biskupowi w kierowaniu nauczaniem katechetycznym w diecezji jest rada kapłańska⁷³, której „zadaniem jest wspieranie biskupa w kierowaniu diecezją, zgodnie z przepisami prawa, ażeby możliwie najbardziej pomnażało się dobro pasterskie powierzonej mu części Ludu Bożego”⁷⁴.

Szczególnie ważną rolę odgrywa rada duszpasterska, „której zadaniem jest badać pod władzą biskupa wszystko, co dotyczy działalności pasterskiej, a także rozważać i przedstawiać praktyczne wnioski”⁷⁵. *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”* przypomina, że „biskup zatroszczy się o to, aby działalność apostolska w diecezji była odpowiednio zorganizowana zgodnie z programem czy planem duszpasterskim, który winien przewidzieć właściwą koordynację różnych «specjalistycznych» obszarów duszpasterstwa (liturgicznego, katechetycznego, misyjnego, społecznego, kulturalnego, rodzinnego, szkolnego itd.). Do opracowania takiego planu biskup winien włączyć różne urzędy i rady diecezjalne”⁷⁶, a więc z pewnością będzie to diecezjalna rada duszpasterska.

Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce przewiduje istnienie w diecezji diecezjalnej rady katechetycznej. Jest to organ doradczy dla biskupa diecezjalnego w zakresie posługi katechetycznej. Funkcjonuje ona, opierając się na regulaminie nadanym przez biskupa diecezjalnego. Do jej głównych zadań należy: przygotowywanie i opiniowanie programów katechetycznych, koordynacja formacji katechetów, współpraca z odpowiedzialnymi za katechetyczne kształcenie kapłanów, wspieranie inicjatyw katechetycznych w diecezji,

⁷¹ Por. kan. 775 § 1.

⁷² AS, nr 179.

⁷³ „W skład kurii diecezjalnej w szerszym znaczeniu wchodzi diecezjalne organy kolegalne (rada kapłańska, kolegium konsultorów, rada duszpasterska, kapituły katedralne)” (J. Krukowski, *Komentarz do kan. 469*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego...*, s. 346.

⁷⁴ Kan. 495 § 1.

⁷⁵ Kan. 511.

⁷⁶ Nr 165.

wypełnianie zadań nałożonych przez ustawy diecezjalne, wykonywanie innych zadań zleconych przez biskupa diecezjalnego.

W skład diecezjalnej rady katechetycznej wchodzi z urzędu dyrektor referatu katechetycznego diecezji oraz inne osoby mianowane przez biskupa diecezjalnego spośród kapłanów, osób zakonnych i katechetów świeckich. Kadencja diecezjalnej rady katechetycznej trwa 5 lat.

Diecezjalna rada katechetyczna może, zgodnie z przepisami prawa partykularnego, stanowić komisję diecezjalnej rady duszpasterskiej bądź być jej częścią⁷⁷.

3. Organizacja kształcenia katechetów

Jest oczywiste, że „w celu właściwego funkcjonowania posługi katechetycznej w Kościele partykularnym pierwszorzędne znaczenie nadaje się odpowiedniemu duszpasterstwu katechetów [...] [należy] odpowiednio organizować formację katechetów w tym, co dotyczy tak formacji podstawowej, jak i stałej”⁷⁸, bowiem „wszystkie te zadania [katechetyczne] rodzą się z przekonania, że każda działalność duszpasterska, która nie opiera się w swojej realizacji na osobach rzeczywiście uformowanych i przygotowanych, naraża na niebezpieczeństwo swoją jakość. Narzędzia pracy nie mogą być naprawdę skuteczne, jeśli nie będą używane przez dobrze uformowanych katechetów. Dlatego nie można rezygnować z odpowiedniej formacji katechetów na rzecz przystosowania tekstów i lepszej organizacji katechezy”⁷⁹. „Jest rzeczą konieczną, ażeby władze kościelne uznały formację katechetów za zadanie niezmiernie ważne”⁸⁰, stąd „prosi się biskupów, aby ta formacja była otoczona skrupulatną troską”⁸¹.

Prawodawca kodeksowy, biorąc pod uwagę konieczność formacji katechetów, postanawia: „ordynariusze miejsca winni troszczyć się o odpowiednie przygotowanie katechetów do właściwego wypełniania ich zadania, a więc by ich

⁷⁷ DKKK, nr 138.

⁷⁸ DOK, nr 233. Na formację katechetów zwracały już wcześniej uwagę dokumenty Stolicy Apostolskiej, które posłużyły jako jedne ze źródeł obowiązujących kanonów o nauczaniu katechetycznym. Por. *Sacra Congregatio Concilii, Lettera circolare*, 28.08.1924, b-c), w: X. Ochoa (ed.), *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, Vol. I, Roma 1966, col. 714–716 (jest to źródło kan. 775 § 1); *Provido sane consilio*, III, nr 1, a-c, s. 151 (jest to źródło kan. 775 § 1).

⁷⁹ Tamże, nr 234; por. DCG, nr 108; A. Urru, dz. cyt., s. 71.

⁸⁰ DCG, nr 115.

⁸¹ DOK, nr 234.

kształcenie miało charakter stały, aby mogli poznać w wystarczającym zakresie naukę katolicką oraz przyswoić sobie teoretycznie i praktycznie zasady dyscyplin pedagogicznych⁸². Schemat z 1977 roku zawierał w tej sprawie zapis: „ordynariusze miejsca powinni zatroszczyć się o to, ażeby ci, którzy są posyłani do katechizacji, otrzymali odpowiednie przygotowanie do podjęcia tego zadania. Chodzi mianowicie o przyswojenie sobie odpowiedniej znajomości nauki Kościoła, jak również zasad wiedzy psychologicznej i pedagogicznej zarówno teoretycznie, jak i praktycznie⁸³. Schematy z 1980 roku⁸⁴ i z 1982 roku⁸⁵ są identyczne jak obowiązujący kan. 780 KPK.

Z kolei *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”* podkreśla, że „biskup powinien także zatroszczyć się o to, by wyposażyć diecezję w odpowiednie narzędzia służące katechizacji: na pierwszym miejscu, o właściwą liczbę katechetów wspieranych przez skuteczną strukturę diecezjalną, która zatroszczy się o odpowiednią formację katechetów, podstawową, jak i permanentną⁸⁶.

Prawodawca rozróżnia formację podstawową i formację stałą katechizujących⁸⁷. O takie kształcenie uczących ma starać się ordynariusz (biskup diecezjalny, wikariusz: generalny i biskupi). Jednakże nad całością formacji ma czuwać zawsze pierwszy katecheta – biskup diecezjalny, „pierwszy odpowiedzialny za katechezę w Kościele partykularnym⁸⁸.

Gdy chodzi o katechetyczną formację początkową i stałą prezbiterów, to *Direttorio Generale per la Catechesi* przypomina, że „trzeba będzie zwrócić uwagę na formację katechetyczną prezbiterów, tak w planach studiów w formacji seminaryjnej, jak i w okresie formacji stałej. Prosi się biskupów, aby ta formacja była otoczona skrupulatną troską⁸⁹. Podobnie czyni dyrektorium katechetyczne z 1971 roku, w którym czytamy: „jest rzeczą konieczną, ażeby władze kościelne

⁸² Kan. 780.

⁸³ Schema canonum libri III *De ecclesiae munere docendi* (1977), can. 32.

⁸⁴ Kan. 735.

⁸⁵ Kan. 780.

⁸⁶ Nr 128; por. A. Urru, dz. cyt., s. 71.

⁸⁷ Formacja stała winna umożliwiać ciągłe pogłębianie katechetów w aspekcie kulturalnym, odnośnie do metod nauczania, korzystania z narzędzi oferowanych przez technikę, winna wzbogacać ich duchowo, aby mogli ofiarować katechizowanym wraz z nauczaniem teoretycznym także świadectwo swojej wiary, które „winno łączyć autentyczny przykład życia chrześcijańskiego i zdolność do ofiary” (DCG, nr 35). Por. A. Urru, dz. cyt., s. 72.

⁸⁸ Por. kan. 775 § 1; DOK, nr 265, 222.

⁸⁹ Nr 234.

uznały formację katechetów za zadanie niezmiernie ważne. Ta formacja obejmuje wszystkich katechetów [...] diakonów i w sposób szczególny prezbiterów⁹⁰.

W kwestii formacji katechetycznej w seminarium duchownym aktualny Kodeks postanawia: „należy pilnie pouczać alumnów w tym, co w szczególności jest związane ze świętym posługiwaniem, zwłaszcza w umiejętności katechizowania”⁹¹. Podobnie czyni *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, w którym czytamy: „należy też zapewnić alumnom formację ściśle pastoralną. [...] Formacja ta winna się odnosić przede wszystkim do umiejętności katechizowania [...]”⁹².

Pośrednio na temat permanentnej formacji katechetycznej księży mówi prawodawca w kan. 279 § 1: „duchowni również po przyjęciu kapłaństwa powinni kontynuować studia teologiczne. Niech się starają postępować za tą solidną doktryną, opartą na Piśmie świętym, przekazaną przez przodków i powszechnie przyjętą przez Kościół, która jest określona zwłaszcza w dokumentach Soborów i Biskupów Rzymskich, unikając świeckich nowości oraz fałszywej wiedzy”.

Formacji stałej i początkowej winni poddać się świeccy katecheci. *Direttorio Generale per la Catechesi* wskazuje, że „diecezjalne duszpasterstwo katechetyczne powinno przyznać absolutne pierwszeństwo formacji katechetów świeckich”⁹³. Także *Directorium Catechisticum Generale* uwypukla kwestię kształcenia katechetów świeckich i zakonnych w słowach: „jest rzeczą konieczną, ażeby władze kościelne uznały formację katechetów za zadanie niezmiernie ważne. Ta formacja obejmuje wszystkich katechetów, zarówno świeckich jak i osoby zakonne [...]”⁹⁴.

Biskup diecezjalny (i inni ordynariusze miejsca) winien się zatroszczyć także o odpowiednie szkoły dla katechetów⁹⁵. W przypadku prezbiterów będzie

⁹⁰ DCG, nr 115.

⁹¹ Kan. 256 § 1.

⁹² Sacra Congregazione per L'educazione Cattolica, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 19.03.1985, nr 94, editio apparata post Codicem Iuris Canonici promulgatum Typis Polyglottis Vaticanis 1985.

⁹³ Nr 234.

⁹⁴ DCG, nr 115. „Odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa” (kan. 228 § 1). Świeccy, którzy na stałe lub czasowo poświęcają się posłudze Kościoła, obowiązani są zdobyć odpowiednią formację potrzebną do właściwego wykonywania swego zadania, by ją spełniali świadomie, umiejętnie i pilnie” (kan. 231 § 1). Por. A. Urru, dz. cyt., s. 72.

⁹⁵ DCG, nr 126; por. A. Urru, dz. cyt., s. 66; J. Tobin, dz. cyt., s. 408.

to zasadniczo wyższe seminarium duchowne⁹⁶. Gdy chodzi o pozostałych katechetów, to będą to różnego rodzaju szkoły: „uczęszczenie do szkoły dla katechetów jest szczególnie ważnym elementem w procesie formacyjnym katechety. W wielu miejscach takie szkoły mają dwa poziomy: dla «zwykłych katechetów» i dla «odpowiedzialnych za katechezę»⁹⁷, wyższe instytuty duszpasterstwa katechetycznego oraz szkoły katechetyczne w granicach poszczególnych diecezji⁹⁸, a także uniwersytety katolickie⁹⁹ oraz inne instytuty wyższych studiów¹⁰⁰, jak również uniwersytety i fakultety kościelne¹⁰¹. Niektóre z wymienionych szkół biskup będzie zakładał w diecezji, do innych (ponaddiecezjalnych) będzie starał się kierować kandydatów na katechetów.

Zakończenie

Organizacja nauczania katechetycznego ma za punkt odniesienia biskupa i diecezję. Obejmuje osoby i struktury (instytucje) diecezjalne, wśród których zasadnicze znaczenie ma wydział katechetyczny kurii diecezjalnej. Celem wspomnianej organizacji jest popieranie działalności katechetycznej oraz współpraca z innymi poczynaniami i dziełami apostołskimi w diecezji, ponieważ wszystkie poczynania Kościoła mają udział – chociaż na różny sposób – w posłudze słowa Bożego¹⁰². Od właściwej organizacji zależy owocność posługi katechetycznej w diecezji, zmierzającej „do jedności wiary, która podtrzymuje wszystkie działania Kościoła”¹⁰³.

⁹⁶ „Młodzieńcy, zamierzający dojść do kapłaństwa, powinni dla otrzymania odpowiedniej formacji duchowej oraz przygotowania się do właściwych im obowiązków kształcić się w wyższym seminarium przez cały okres formacji, albo – gdy zdaniem biskupa diecezjalnego wymagają tego okoliczności – przynajmniej przez cztery lata” (kan. 235 § 1).

⁹⁷ DOK, nr 248.

⁹⁸ DCG, nr 109.

⁹⁹ Kan. 807, 809.

¹⁰⁰ Kan. 814.

¹⁰¹ Kan. 815–816.

¹⁰² Por. DCG, nr 125.

¹⁰³ DOK, nr 272.

Bibliografia

Źródła

- Benedictus PP. XVI, *Litterae Apostolicae motu proprio datae „Fides per doctrinam”* (16 Ianuarii 2013), AAS 105 (2013), s. 136–139.
- Codex Iuris Canonici, Schema novissimum iuxta placita Patrum Commissionis emendatum atque Summo Pontifici praesentatum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1982.
- Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia „Christus Dominus”* (28 octobris 1965), AAS 58 (1966), s. 673–701; tekst polski: Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 236–258.
- Conferenza Episcopale Italiana, *Incontriamo Gesù. Orientamenti per l’annuncio e la catechesi in Italia* (29 giugno 2014), „Notiziario CEI” 48 (2014), nr 4, s. 198–289.
- Congregatio pro Episcopis, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi* (22 febbraio 2004), Città del Vaticano 2004; tekst polski: Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyretorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”*, Kielce 2005.
- Congregazione per il Clero, *Direttorio Generale per la Catechesi* (15 agosto 1997), Libreria Editrice Vaticana 1997; tekst polski: Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyretorium Ogólne o Katechizacji* (15.08.1997), Poznań 1998.
- Directorium Catechisticum Generale* (11 aprilis 1971), Libreria Editrice Vaticana 1971; tekst polski „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 63 (1973), nr 2, s. 37–112.
- Ioannes Paulus P.P. II, *Adhortatio Apostolica „Catechesi tradendae”* (16 octobris 1979), AAS 71 (1979), 1277–1340; tekst polski: W. Kubik (red.), *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, cz. II, Warszawa 1985, s. 146–217.
- Ioannes Paulus P.P. II, *Constitutio Apostolica „Pastor Bonus”* (28 iulii 1988), art. 94, AAS 80 (1988), s. 841–912.
- Ochoa X. (ed.), *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, vol. I, Roma 1966, col. 314–315.
- Sacra Congregatio Concilii, *Lettera circolare* (28 agosto 1924), w: X. Ochoa (ed.), *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, Vol. I, Roma 1966, col. 714–716.
- Sacra Congregatio Concilii, *Lettera circolare* (31 maggio 1920), AAS 12 (1920), s. 299–300.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyretorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, Warszawa 2001.
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, *Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Fontium annotatione et indice analitico-alphabetico auctus*, Libreria Editrice Vaticana 1989.

- Pontificia Commissio Codicis Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema canonum libri III „De ecclesiae munere docendi”*, Città del Vaticano 1977; tekst polski: „Posoborowe Prawodawstwo Kościelne”, t. 11, z. 1, nr 21077–21259, s. 286–328.
- Sacra Congregatio Concilii, *Decretum „Provido sane consilio”* (12 ianuarii 1935), AAS 27 (1935), s. 145–154.
- Sacra Congregazione per L’educazione Cattolica, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (19.03.1985), editio apparata post Codicem Iuris Canonici promulgatum Typis Polyglottis Vaticanis 1985.
- Schema Codicis Iuris Canonici*, Libreria Editrice Vaticana 1980.

Literatura

- Barret R., *The right to adequate catechesis as a fundamental right of the faithful*, „Apolinaris” 70 (1997), nr 1–2, s. 185–223.
- Krukowski J. (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. 2. Ks. II (1). Lud Boży*, Poznań 2005.
- Marzoa A., Miras J., Rodríguez-Ocaña R. (eds.), *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, wyd. 3, t. 3, cz. I, Pamplona 2002.
- Orzeszyna K., *Kompetencje wikariusza biskupiego*, w: J. Krukowski, K. Warchałowski (red.), *Struktura i zadania kurii diecezjalnej*, Warszawa 2003, s. 75–88.
- Semeraro M., *Per leggere gli Orientamenti*, „Il Regno – documenti” 59 (2014), nr 13, s. 385–392.
- Tobin J., *The diocesan Bishop a Catechist*, „Studia Canonica” 18 (1984), nr 2, s. 365–414.
- Urru A., *La funzione di insegnare della Chiesa. Nella legislazione attuale*, Roma 2001.
- Urso P., *Il ministero della parola divina: predicazione e catechesi (cann. 756–780)*, w: Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico (red.), *La funzione di insegnare della Chiesa*, Milano 1994, s. 25–49.

ORGANIZACJA KATECHEZY W DIECEZJI

Streszczenie

Niniejszy artykuł poświęcony został organizacji katechezy w diecezji. Najpierw zaprezentowano urząd biskupa diecezjalnego, który jest pierwszym katechetą i organizuje nauczanie w swojej diecezji. Następnie ukazano kurię diecezjalną jako narzędzie świadczące pomoc biskupowi diecezjalnemu w organizowaniu katechezy. Szczególnie wyeksponowano

rolę wydziału katechetycznego, który winien być powołany w każdej diecezji. Końcowa część przedłożenia traktuje o organizacji kształcenia katechetów.

Słowa kluczowe: biskup, katecheza, diecezjalny urząd katechetyczny, katechizm, formacja

THE ORGANISATION OF CATHESIS IN THE DIOCESE

Summary

The following article is devoted to the organisation of cathesis in the diocese. Firstly, the diocesan Bishop's office is presented, who is the first catechist and is the person who organises teaching in his diocese. Next, the diocesan curia is discussed, which is the tool for helping the diocesan Bishop in organising the catechesis. The Catechetical Office, which should be set up in every diocese, is particularly emphasised. The final part of the submission is connected with the organisation of the catechists' education.

Keywords: bishop, catechesis, diocesan catechetical office, catechism, formation

Translated by Aneta Karpińska